

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

תוכן

- א. שוליא דנפחי ... אחר לית ליה אימתא דרביה האי אית ליה אימתא דרביה2
- ב. מי שיצתה אבן מתחת ידו והוציא הלה את ראשו וקיבלה ... א"ר יוסי בר חנינא פטור מגלות וחייב בארבעה דברים ... אבל אהא פטור לגמרי.....2
- ג. פועלים שבאו לתבוע שכרן מבעל הבית ונגחן ... ומת פטור ... דשכיח במתא ... דשכיח בבית.....3
- ד. שני שוורין תמין שחבלו זה את זה משלמין במותר חצי נזק.....4
- ה. שניהן מועדין משלמין במותר נזק שלם אחד תם ואחר מועד מועד בתם משלם במותר נ"ש תם במועד משלם במותר חצי נזק.....6
- ו. וכן שני אנשים שחבלו זה בזה משלמין במותר נזק שלם.....6
- ז. אדם במועד ומועד באדם משלם במותר נזק ... אדם בתם משלם במותר נזק שלם תם באדם משלם במותר חצי נזק ... כמשפט שור בשור כך משפט שור באדם ... לפוטרו מארבעה דברים.....7
- ח. שור שוה מנה שננח שור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום נוטל את השור ... שותפי נינהו.....7
- ט. שור שוה מנה שננח שור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום נוטל את השור ... הקדישו ניזק ... מכרו מזיק.....9
- י. אינו מכור ... חוזר וגובהו ... מכור לרידיא.....9
- יא. עשה עבדו אפותיקי ומכרו ב"ח גובה הימנו.....10
- א. שורו אפותיקי ומכרו אין ב"ח גובה הימנו ... כיון דנגח קלא אית ליה.....11
- ב. מזיק ... הקדישו מוקדש אפילו לר"ע ... גזירה שמא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון.....11
- ג. שור תם שהזיק עד שלא עמד בדין ... הקדישו מוקדש שחטו ונתנו במתנה מה שעשה עשוי.....11
- ד. משעמד בדין מכור אינו מכור הקדישו אינו מוקדש שחטו ונתנו במתנה לא עשה ולא כלום 12
- ה. קדמו בעלי חובות והגביהו בין חב עד שלא הזיק בין הזיק עד שלא חב לא עשו ולא כלום לפי שאין משתלם אלא מגופו.....12
- ו. מועד שהזיק בין שעמד בדין בין שלא עמד בדין מכור הקדישו מוקדש שחטו ונתנו במתנה מה שעשה עשוי קדמו בעלי חובות והגביהו בין חב עד שלא הזיק בין הזיק עד שלא חב מה שעשה עשוי לפי שאין משתלם אלא מן העלייה.....13
- ז. המזיק שעבודו של חברו ... שורף שטרותיו של חברו.....14

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

דף לג.

א. שוליא דנפחי ... אחר לית ליה אימתא דרביה האי אית ליה אימתא דרביה

כבר התבאר לעיל דף לב: לענין חיוב גלות¹ בהורג בשוגג שהנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות והרגו בעל הבית בשגגה פטור מן הגלות, שני (דברים יט פסוק ה) וְאִשֶּׁר יָבֹא אֶת רֵעֵהוּ בַּיָּעַר וְגו', מה יער שיש רשות לנהרג להכנס לשם אף כל כיוצא בו. ואם נכנס ברשות י"א² שהרי זה גולה. וי"א³ שאם ביקש ממנו לצאת ולא יצא אם הוא תלמידו פטור, ואם הוא סתם אדם חייב.

לפיכך הנכנס לחנות הנגר, שלא ברשות ונתזה בקעת וטפחה לו על פניו ומת פטור מגלות⁴, ואם נכנס ברשות הרי זה גולה. ואם ביקש ממנו לצאת אם הוא תלמידו י"א שפטור.

ב. מי שיצתה אבן מתחת ידו והוציא הלה את ראשו וקיבלה ... א"ר יוסי בר חנינא פטור מגלות וחייב בארבעה דברים ... אבל אהא פטור לגמרי

¹ רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ו הלכה יא
² דכל שאמר לו הכנס נעשית כחצר השותפין ועל בעה"ב להשמר וחשיב שוגג וגולה דומיא דשותפין שהזיקו זה אז זה. וכדעת הירושלמי שאין חילוק בין השוליא לבין אחר או אם מסרה בן או לאו. מרכבת המשנה שם עיין לח"מ
³ כתב הכסף משנה ז"ל, דרבינו פסק כמאן דמתני לה ארישא וכו' ע"כ, וכן פסק בפרק א' דחובל ומזיק דין י"ז, וכן כתב הרב המגיד ז"ל שם, והקושי מבואר, דא"כ אמאי לא הזכיר רבינו דין הברייתא שאמרו שם להך לישנא, הנכנס לחנותו של נפח וניתזו ניצוצות וכו', פטור ואפילו נכנס ברשות, ואוקמוה בשוליא דנפחי ובשרבו מסרה בן לצאת וכו', וכן הקשה הרב לחם משנה ז"ל שם, ולא תירץ כלום, ולענ"ד יש לומר חדא מתרתי, או דרבינו מפרש דחנותו של נפח שאני דהזיקו מצוי טפי מנגר כאשר הוא מבואר לעין, והתרצן לפי שיטתו השיבו בשוליא דנפחי וכו', או דרבינו דחאה מהלכה מפני שפסק כאידך ברייתא דמכות דדריש קרא דאם בפתע וכו', דמשמע מינה דבקרום למזיד אינו גולה, וכיון שכן לית הלכתא כהך ברייתא דנפח קרוב למזיד הוא אף אם נכנס ברשות, דעכ"פ הוי ליה לעיוני. מעשה רקח שם, ועיין לח"מ ומרכבה"מ הלכות חובל ומזיק פרק א הלכה יז

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

הזורק אבן⁵ ולאחר שיצאה מידו הוציא אחד ראשו ומת פטור מגלות שני' (דברים יט פסוק ה) ומצא את רעהו פרט לממציא עצמו, ואם הוזק, יש פוטרים⁶ ויש מחייבים.

המוריד אבנים מגגו, ועומד ומזהיר לעוברים שלא יעברו, ועבר אחד והוזק, כיון שהזהירו איהו דאזיק אנפשיה, אולם זהו כשידוע שזה שמע האזהרה, אבל במה שהכריז, או אפילו תלה שלט, אינו נפטר בכך.

ג. פועלים שבאו לתבוע שכרן מבעל הבית ונגחן ... ומת פטור ... דשניח במתא ... דשניח בבית

הנכנס לרשות חבירו שלא ברשות והזיק בעה"ב את הנכנס, יש אומרים⁸ שאפילו בשוגג חייב, ויש פוטרים⁹ בשוגג, וכ"ש כשהוזק הנכנס מאליו¹⁰.

נתן לחבירו רשות להכנס לחצרו, והוזק הוא או ממונו על ידי בעל הבית, חייב. ואם הזיקו זה את זה במעשה מצד המזיק, בין בגופם ובין בממונם

⁵ רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ו הלכה ט

⁶ בטור סימן תכא כתב שהחייב בנזק (ופטור מד' דברים), והביאו בסמ"ע שם ס"ק יז אבל דעת הרמב"ם שפטור גם מנזק, ומחלוקת הוא בין גדולי המפרשים בשיטה מקובצת. והסביר הב"ח בטעמו דהוי אונס גמור דומיא דישן ובא אחד וישן בצדו, ובשו"ע סימן תכ סעיף ל פסק כדעת הרמב"ם, ולכאורה נראה דה"ה בנזקי ממונ, כגון שהושיט כלי ונשבר מחמת האבן, ואפשר שדעת הרמב"ם דכיון שזה הוציא כלי לאויר רה"ר יש גם בו צד פשיעה, ולמעשה שניהם אנוסים, שזה לא ידע שיוציא זה כלי או ראשו, וזה לא ידע שזה זרק אבן, ומאי חזית לחייב המזיק יותר מלניזק, והטור סובר שיותר יש להזהר שלא יזיק משלא יוזק, וכיון שהניזק אנוס נשאר החיוב על המזיק מדין אונס כרצון. ומ"מ נראה שאם יש צד פשיעה מצד הניזק, שהוציא ראשו במקום שברוך כלל עלול ליפול שם אבן, ה"ז כניזק פושע, ופטור הזורק, כמו גבי ישן שבא בצדו. לכאורה היה נראה דהיינו דוקא ברה"ר שהרשות לכל אדם להלך ולהוציא ראשו, אבל במקום שאין דרך להלך, אפשר שלכו"ע הזורק פטור, ולא מצאתי. פתחי חושן חלק ו פרק א הערה לו

⁷ מסברא נראה כמו שמצינו בבעל קורה וחבית שאם הזהירו לעמוד פטור ע"י במכות דף ח ע"א דאמרין הזורק כלי באשפה שאינה עשויה ליפנות ביום, ואיכא דמיקרי ויתבי, דחשיב ליה אונס, ונראה שאין ללמוד מאונס דגלות לדין אונס לנזקין, ובאדם המזיק בכה"ג חייב, וכ"ש הוא מדין דהוציא הלה ראשו. פתחי חושן שם

⁸ כן הוא לדעת רש"י, ואף על פי שנכנס שלא ברשות, אין לו רשות להזיקו, והיינו דוקא כשהזיקו במעשיו (במ"ז סי' שפד כתב שאם הזיקו בהוצאתו פטור, וע"י פרק ב שיש אומרים שמוותר להכותו כדי שיצא), אבל אם נתקל הנכנס בבעה"ב פטור, ולדעת הרמ"ה היינו כשידע בו שנכנס, אבל לא ידע פטור, כמו שנתבאר לעיל.

⁹ שו"ע ונו"כ שעה ד' ו, וכדעת הרמב"ם וכפי שהבינו בדבריו הפוסקים

¹⁰ טור סימן תכא, וכתב הסמ"ע שם ס"ק יב שהב"י השמיטו דכ"ש הוא מהזיקו בעה"ב, ומפרש דברי הטור דאיירי אפילו ידע בו שנכנס, כיון שהוזק מאליו פטור.

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

חייבים¹¹, ואם הוזקו זה בזה שלא במעשה¹² פטורים¹³, ויש אומרים¹⁴ שאם ראו זה את זה חייבים, ויש אומרים¹⁵ שכל שהזיקו שלא בכונה פטורים.

לפיכך פועלים¹⁶ הנכנסים לתבוע שכרן, ונגחן שורו של בעל הבית, או הזיקם הוא, חייב, כיון שדרך לבוא לבית בעל הבית לקבל שכר, אולם בימינו, ובמקום שבו אין מצוי לבא לבית בעל הבית לקבל שכר, פטור אם הוזק על ידי ממונו שהרי נכנס שלא ברשות, ואם הוזק על ידי בעל הבית דינו כנכנס שלא ברשות.

עמר בפתח¹⁷ וקרא לבעל הבית, ואמר לו הן, ונכנס ונגחו שורו של בעל הבית, הרי הבעלים פטורין, שאין משמע הן אלא עמוד במקומך עד שאדבר עמך.

יש אומרים¹⁸ שהנכנס לביתו של אומן אפילו שלא ברשות, ואפילו לא ידע האומן שנכנס, חייב האומן בנזקי הנכנס כאילו נכנס ברשות.

ד. שני שזורין תמין שחבלו זה את זה משלמין במותר חצי

נזק

¹¹ שו"ע סימן שעח סעיף ז, וסימן תכא סעיף ה, וכשיטת רש"י והרמ"ה דהזיקו היינו ע"י מעשה, וכל ע"י מעשה לעולם חייבים. וכתב הגר"א דמה שכפל הטור כאן להשוות נזקי גוף וממון, משום שסובר בדעת הרמב"ם שבפ"א מה' חובל דאירי בשני ב"א שהוזקו זה בזה לא הזכיר לחלק בין בכונה לשלא בכונה, וסתם דפטורים, ואילו בפ"ג בי ממון כתב לחלק דדוקא שלא בכונה פטור, ולכן כתב הטור שגם בזה אין חילוק, עיין שם.

¹² היינו שלא ע"י מעשה המזיק אלא נזק דממילא.

¹³ שו"ע שם, וכשיטת רש"י והרמ"ה.

¹⁴ מובא בשו"ע שם וכפירוש הטור (ומשמע שאם אחד ראה והאחד לא ראה זה שלא ראה פטור, ועי' פת"ש בשם הדגומ"ר), והגר"א תמה על הטור שחילק בזה, ובגמרא וברש"י לא הוזכר חילוק זה רק ברשות המזיק, וע"כ כתב שט"ס הוא בטור, וצ"ע.

¹⁵ דעת הרמב"ם

¹⁶ רמ"א שפ"י וכתב הסמ"ע י דבזמן הזה דאין בעל הבית רגיל להמחות פועליו לחנוני אלא לפורעם במזומנים ואין רגיל לשלם להם בשוק כי אם בביתו ששם יש לו מעות, משו"ה לעולם נקראו נכנסים ברשות וחייב בניזקן, ע"ש. ולפי"ז בזמננו שוב אין דרך לשלם בבית, והכל לפי הענין. פתחי חושן שם פרק ה הערה כב

¹⁷ רמב"ם הלכות נזקי ממון פרק י הלכה יב, ועיין במפרשים שם שתמהו אמאי לא חילק הרמב"ם ברמת השכיחות של בעל הבית בביתו כמבואר בגמ', ובשו"ע שלא הביאו אפשר משום שבימיהם הדרך היה לשלם בבית כמש"כ בב"י שם ובסמ"ע שם י

¹⁸ בטור סימן תכא כתב בשם רש"י שגם נכנס לחנותו של נגר דינו כנכנס לחצר חבירו שלא ברשות, ואם לא ראהו פטור, ובשם ריב"א כתב שאפילו לא ראהו חייב, ופסק כן בשו"ע שם סעיף ה, שבאומן שדרך בני אדם להכנס לביתו בשביל אומנותו יש לו להזהר יותר, ופירש הסמ"ע ס"ק טו שאפי' זה לא נכנס לקנות, כיון שדרך ליכנס ולקח ממנו, מוזהר ועומד על כל הנכנסים, ויש לעיין לשיטת רש"י כשנכנס לצורך אומנותו אם יודה לדעת הריב"א. וכן יש לעיין מ"ש ממביא חטים לטחון בשכר שדינו כהכנסים שלא ברשות, כמבואר בסימן שצג. והרמ"א בסימן שפט סעיף י כתב בשם הרא"ש שפועל הנכנס לתבוע שכרו דינו כנכנס ברשות.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

שני שוורים תמים¹⁹ שחבלו זה בזה כשהתחילו כאחד או לאחר שנפרדו חזר השני וחבל בראשון²⁰ משלמין במותר חצי נזק.

כיצד, כגון אם אחד הזיק בחבירו שוה מאה והשני הזיק בו שוה חמישים²¹, אין אומרים זה ישלם לזה חמישים מגופו וזה ישלם לזה עשרים וחמש מגופו מגופו²², אלא אומרים חמישים שזה ניזק יצאו בחמישים שזה ניזק וחמישים שהוזק זה יותר משלם לו זה חציים מגופו²³.

ואפילו נאבד אחד מהם²⁴ אין אומרים יגבה בעל האבוד כל חצי נזקו, והשני אין לו ממה לגבות שהרי אינו משתלם אלא מגופו של מזיק, כיון שמיד שנגחו זה את זה זכה כל אחד בשלו כנגד חצי נזקו ומנכה לחבירו.

ודוקא ששוה כל אחד דמי מה שהזיקה, אבל אם אינו שוה כל כך, אינו מנכה לו רק מה שיוכל לגבות מגופו²⁵, שהרי תם אינו משלם אלא מגופו.

שור שנגח שור אחר וחזר המנוגח והזיק לנוגח, המתחיל חייב והשני פטור²⁶.

¹⁹ שו"ע ונו"כ תב

²⁰ רמ"א שם שאם התחילו כאחד או לאחר שנפרדו חזר השני וחבל בראשון, שניהם חייבים, ומה שתמה הרמ"א על המחבר שם, כבר כתבו האחרונים שאין כאן תמיהה, וגם המחבר סובר כן, וכן מצינו בשני אנשים שחבלו זה בזה, כמבואר בסימן תכ"א סעיף יג בדין התחיל ודין חימום, ומשמע שגם בשוורים שייך דין חימום, והיינו שתוך כדי חימום לא מיקרי נפרדו, כמו שמצינו בשני אנשים, וכמו שנתבאר בפרק ב סעיף ט ועיי"ש מדברי החו"י. וכתב ביש"ש דאע"ג דבאדם קי"ל שאם חבל בו יותר ממה שהיה צריך להגן על עצמו, חייב, בבחמה לא שייך זה, שאין בה דעת כדי להבחין בזה, ועיי' חו"א ב"ק סימן ח סק"ז.

²¹ כתב בדגול מרבבה וז"ל, כל אלו הדינים וכן מה שזכר בסמ"ע סק"ב, כל זה הוא כשנעשה הנזק השני קודם שהיה ביד הניזק הראשון להביא עדים, ואז עדיין לא נעשה שותף כמבואר בש"ך סימן ת"א סק"א, אבל אם בידו להביא עדים נעשה שותף, ואז מה שהוזק המזיק אח"כ צריך הוא לסבול לפי ערך חלק שיש לו בו חוץ מה שיש עליו לשלם למזיק מה שהוזק שורו לחלקו של מזיק, ואז יש חשבון אחר הכל לפי החלק, ועיי' בסמ"ע סוף סימן ת"ד מ"ש בשם הטור, עכ"ל פ"ת שם א

²² בלבוש כתב דאפוכי מטרתא למה לי. אך בסמ"ע א כתב דזה אינו, אלא אף אם יש בו נ"מ לאחד בגבויות כל אחד מחבירו לא שמעינן ליה. כיון שמיד שנגחו זה את זה זכה כל אחד בשלו כנגד חצי נזקו ומנכה לחבירו.

²³ וקמ"ל אף על גב דשור אחד יפה למכור מהשני היינו שנוח למכור מהשני בכל זאת יצאו זה בזה. סמ"ע א

²⁴ לבוש שם וסמ"ע א

²⁵ כ"כ הנ"י פרק המניח [בדפוס גדול דף י"ז ע"א [ט"ז ע"א מדפי הרי"ף] ז"ל, וראוי שתדע דכי אמרינן דמשלמין במותר חצי נזק, דוקא במאי דיכלי לאישתלומי מיניה אהרדי, אבל שור שוה ר' שנגח לשור שוה מנה והכחישו פ' וזו וחזר האחרון ונגח להראשון והכחישו מנה, אם נאמר נוציא מ' שהוא חצי נזק שחייב הראשון כנגד מ' מחמשים שחייב האחרון וגובה הראשון מהאחרון י' דינרים במותר חצי נזק, לקתה מדת הדין, שהרי האחרון שהכחיש להראשון מנה אינו שוה אלא כ' ואין להראשון להשתלם אלא מגופו, והראשון שחייב להאחרון מ' זוז עדיין שוה מנה ויכול להשתלם ממנו, לפיכך דין הוא בזה שנוציא כ' כנגד כ' שהוא שיעור מאי דאית להו לאישתלומי מהרדי ויגבה האחרון מהראשון כ' זוז שהוא מותר מ' מחצי נזק שלו, ונמצא דפעמים הניזק [שנזקו] מועט גובה יותר מחבירו שנזקו מרובה, עכ"ל. סמ"ע שם ב

²⁶ רמ"א סימן תב סעיף א, דכל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור,

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

ה. שניהן מועדין משלמין במותר נזק שלם אחד תם ואחד מועד מועד בתם משלם במותר נ"ש תם במועד משלם במותר חצי נזק

ואם שניהם²⁷ מועדים משלמין במותר נזק שלם²⁸. ואם היה אחד תם ואחד מועד, מועד בתם שהזיק המועד לתם יותר ממה שהזיק [התם] ישלם במותר נזק שלם, כגון אם הזיק מועד בתם מאה והתם לא הזיקו אלא חמישים משלם לו שבעים וחמש.

תם במועד ישלם לו חצי נזק, כגון שהזיק תם במועד מאה והמועד לא הזיקו אלא עשרים וחמש ינכה לו עשרים וחמש ומשלם לו עשרים וחמש.

ו. וכן שני אנשים שחבלו זה בזה משלמין במותר נזק שלם

שנים שהזיקו זה את זה, כל אחד משלם מה שהזיק כדנינו²⁹. ומקוזים זה מזה ומשלמים המותר³⁰.

²⁷ שו"ע ונו"כ שם

²⁸ קמ"ל"ן אף על גב דשור אחד יפה למכור מהשני, והו"א כיון דק"ל דגובין וחוזרין וגובין לשני בעלי חובות שחייבין זה לזה היבא שיש להן נ"מ כגון שיש לאחד עיריית ובינונית ולהשני זיבורית וכמ"ש הטור והמחבר לעיל סימן פ"ה סעיף ג', ה"נ יגבה כל אחד דמי נזקו מהמזיק, קמ"ל כיון דהנזק משלם ממיטב זהו מיטב שלו שיעמוד כל אחד בשלו, כ"כ הנ"י. סמ"ע שם א

²⁹ שו"ע ונו"כ שם לענין שני שוורים שהזיקו זה את זה, וה"ה לשאר נזקי ממון, וסימן תכא סעיף יג לענין אדם באדם, וכן בסימן שפח סעיף ז לענין מוסר, וכתב בערוה"ש דה"ה לכל אבות נזיקין. והיינו שאם הזיק האחד לחבירו יותר ממה שחבירו הזיקו, משלם המותר (עי' להלן הערה קיח), ועי' בסמ"ע סימן תב סק"א שאפילו במקום שבשאר חובות אמרינן שכל אחד גובה כדנינו, גבי נזיקין שמשלם ממיטב, זהו מיטב שלו שכל אחד עומד בשלו, עיין שם

³⁰ כתב הרמ"א תכד סעיף יא, איש ואשה שיש לה בעל שחבלו זה בזה, לא אמרינן שישלמו במותר נזק שלם, דהא קצת מחבלה שחבל באשה הוא לבעלה, ע"כ ישלם החובל השייך לבעלה, ומה ששייך לאשה מנכין לו נגד חבלתו, ע"כ. וביאר הסמ"ע דאע"ג דגבי שני אנשים שחבלו זה בזה אמרינן בסימן תכא סעיף יג שמשלם במותר נזק שלם, קמ"ל דהכא לא אמרינן כן, שהרי יש לבעלה חלק מהחבלה שחבל בה, ואילו הבעל פטור מלשלם עבור מה שהיא חבלה, ולכן משלם החובל חלקו של הבעל, וממה שנשאר לחלקה מנכה מה שחבלה בו, וכן לא אמרינן שגם בחלק המגיע לאשה יקנה נכסים ויעשה כנכסי מלוג, כמו בסתם חובל בחלק הנזק השייך לה והוא לא יגבה חבלתו עד שתתאלמן או תתגרש, קמ"ל שלענין זה זכה החובל בחלקו, עיין שם. ולפי"ז נראה שדין זה לא איירי דוקא כשחבלה האחת מרובה מהשנייה, שדין זה שייך גם כששתי החבלות שוות. ונראה שהמזיק חפץ של אשת איש, אם הוא מנכסי מלוג, חזרו התשלומין להיות נכסי מלוג, ואם הוא חפץ שאין לבעלה רשות בו, משלם לאשה וחזר התשלומין כדין החפץ ואין לבעלה רשות בהם.

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

אולם שנים שנתאבקו יחד והפיל האחד את חברו פטור³¹.

**ז. אדם במועד ומועד באדם משלם במותר נזק ... אדם
בתם משלם במותר נזק שלם תם באדם משלם במותר חצי
נזק ... כמשפט שור בשור כך משפט שור באדם ...
לפוטרו מארבעה דברים**

כבר התבאר לעיל דף ה. ששור שהזיק³² אדם דינו כהזיק שור³³ או ממון
אחר³⁴, ובקרבן תמה משלם חצי נזק, ובמועד, וכן בשן ורגל, משלם נזק שלם,
אבל פטור מתשלומי צער רפוי שבת ובושת³⁵, וכן אם נגח אשה והפילה
פטור מדמי ולדות³⁶. וגם אם הזיק השור באופן שאילו היה הבעלים עושה
היה מתחייב מיתה ופטור מתשלומין, חייב במעשה שורו³⁷.

**ח. שור שוה מנה שנגח שור שוה מאתים ואין הנבילה יפה
כלום נוטל את השור ... שותפי נינהו**

³¹ שו"ע סי' תכא ה, משו"ת הרא"ש (כלל קא סימן ו), ונראה מדבריו שם דאיירי שנתאבקו שלא בדרך קטטה
אלא מעין תחרות מי יכול להפיל את מי, וכתב דאע"ג דאדם מועד לעולם וכו', היכא דהוא אונס גמור פטור
שנתאבקו מדעת שניהם והזיקו וא"י שלא בכונה, כי הדבר ידוע כששנים מתאבקים עיקר כונתם שיפיל האחד
את חברו, וכשהאחד נותן נופל על חברו א"א לצמצם ולכוין שיפילו בנחת שלא יזיקו, כי בכל כחן
מתאבקים וכל אחד מכוין להפיל חברו (אם יזיקנו) ואדעתא דהכי נתאבקו יחד, ובמור סיים מדברי הרא"ש,
ומחלו זה לזה ואדעתא דהכי נתאבקו, ע"כ, וכל האחרונים הזכירו שטעם הרא"ש הוא משום שמחלו, שמסתמא
ראה המור כן בדברי הרא"ש. ועיין ב"י שם ומש"כ הלבוש בביאור דברי הרא"ש, ועי' ערך ש"י ובאולם המשפט
מ"ש ליישב דברי הרא"ש.

³² שו"ע ונו"כ תה א

³³ המאירי בפ' החובל (דף צא ע"א) מדייק מהסוגיא שם שכשם שיש אומד לנזקי אדם כך יש אומד לנזקי שור
המזיק, והיינו אם היה ראוי בנתיחה זו להמית ולהזיק היזק זה, וסיים שלא מצא כן בדברי הפוסקים, ונראה
דדוקא כשהמית או שחבל באדם יש אומד, אבל בנזקי ממון בממון אפשר שמודה שאין דין אומד. פתחי חושן
שם פרק ה הערה נח

³⁴ שאפי' נתכוין להזיק בהמה והזיק אדם חייב, וביאר הסמ"ע דכ"ש כשנתכוין לבהמה זו והזיק בהמה אחרת,
אלא דקמ"ל דאפי' נתכוין לבהמה והזיק אדם שאין דרכו בכך ס"ד דהוי כאונס קמ"ל דאפי' חייב.

³⁵ דוכי יתן איש בעמיתו כתיב ולא שור בעמיתו

³⁶ שו"ע ונו"כ שם ג וסיים שאם נגח שפחה מעוברת ויצאו ילדיה חייב כאילו נגח בהמה מעוברת,

³⁷ שו"ע ונו"כ שם ב

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

מכיון שדין³⁸ שור תם שנגח משתלם מגופו, לפיכך מיד שנגח פעם ראשון נעשו הניזק והמזיק שותפין בו, כשיש בידו להביא עדים לאלתר ולזכות בו ואם חזר אח"כ ונגח שור אחר כל אחד מפסיד לפי חלקו. אבל כשאין בידו להביא עדים לאלתר לא הוי שותף וראשון ראשון נשכר³⁹.

כיצד, שור שזה מאתים ואין הנבילה יפה כלום הרי יש לניזק בו מאה ובעל השור מאה, ואם חזר אח"כ ונגח שור אחר שזה מאתים ואין הנבילה יפה כלום, האחרון נוטל מאה, והניזק שלפניו והבעלים כל אחד נוטל חמשים.

חזר ונגח שור אחר שזה מאתים ואין הנבילה יפה כלום, האחרון נוטל מאה והניזק שלפניו חמשים והניזק הראשון עם הבעלים כל אחד נוטל עשרים וחמש. וכן על זה הדרך חולקים וחולכים⁴⁰, שכל אחד מפסיד בכל נגיחת תמות החצי שיש לו בו.

במה דברים אמורים⁴¹ שלא תפשו אחד מן הניזקים, אבל אם תפשו אחד מן הניזקים לגבות ממנו חצי נזקו מגופו, בההוא הנאה שנעשה בטוח שיגבה חצי נזקו ולא יפסידנו, ואפילו אם יודה המזיק לא יפטר בהודאתו כיון שמוחזק בו נעשה עליו שומר שכר לניזקין, ואם יצא והזיק, אותו הניזק שתפשו חייב, והבעלים פטורים, שהרי לא היו יכולין לשומרו שלא היה ברשותם.

כיצד, שור שזה מאתים שנגח והפסיד מאתים ותפשו הניזק לגבות ממנו מאה חצי נזקו מגופו, וחזר ונגח והפסיד מאה ארבעים, הרי הניזק האחרון משתלם חצי נזקו שבעים, והניזק הראשון שתפשו משתלם מותר נזקו שהיה לו בו והוא שלשים, והבעלים נוטלים מאה שלהם, וכן כל כיוצא בזה.

³⁸ שו"ע ונו"כ תא א

³⁹ ש"ך שם א מהתוס' מהתוס' ל"ו. ד"ה שור] אבל הרשב"א ועוד מהראשונים לא ניחא להו בזה ופירשו בשעמד בדין. והפני יהושע [שם] כתב דליכא למימר כן, דא"כ אף לרבי ישמעאל נמי. אבל הרשב"א הא פירש כן ולא ס"ל כר"י לעיל שפירש דבעמד בדין אף לרבי ישמעאל הוחלט. וכן כתב הר"ש וכו"כ בשיטה מקובצת.

⁴⁰ אע"ג שבג' פעמים נעשה שור המועד ונבחה הניזק האחרון כולו, מיירי כשלא התרה בו דלא נעשה מועד. סמ"ע א, ועי"ל כמו שפירש"י ר"פ שור שנגח ד' וה' ז"ל ובכללן ה' תם דמשתלם מגופו והיכי דמי כגון ראה שור ונגח שור ולא נגח וראה שור ונגח ואחר נגיחה הב' ראה ב' פעמים ולא נגח דאפילו מועד לסירוגין ליכא דשור אינו נעשה מועד אלא א"כ נגח השלשה נגיחות בשלשה שראה כסדרן או שלא כסדרן ונעשה מועד לסירוגין עכ"ל וכו"כ הנימוקי יוסף שם. ש"ך שם ב

⁴¹ שו"ע ונו"כ שם ב

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

וי"א⁴² שאין חילוק בין אם תפסו או לא תפסו, לא נעשה שומר אלא מחלקו⁴³, דעל כל אחד מוטל לשמור חלקו בכל ענין, ולפיכך הניזק אינו מפסיד אלא חצי והבעלים חצי⁴⁴.

ט. שור שוה מנה שנגח שור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום נוטל את השור ... הקדישו ניזק ... מכרו מזיק

שור תם שהזיק שמשלם מגופו אין המזיק יכול לסלק את הניזק במעות, אלא נוטל את השור עצמו גם אם חצי הנזק שוויו כשווי כל השור המזיק. ומשום כך הקדישו⁴⁵ ניזק עד שלא עמד בדיון מוקדש. וי"א⁴⁶ שאינו מוקדש אלא לאחר העמדה בדיון. וכן אם מכרו הניזק. ובזמן הזה שאין דנים⁴⁷ דיני שור תם אם מכרו ניזק כשיתפשו יקחנו הלוקח.

דף לג:

י. אינו מכור ... חוזר וגובהו ... מכור לרידיא

⁴² רמ"א שם כדעת המור ור"י והרא"ש. וכן דעת ה"ר אפרים תלמיד הרי"ף ובעל המאור והרמ"ה והתוס' ר"פ ד' וה' וכן נראה דעת הברמנורא שם וכ"כ האגודה בשם ר"י וכן נראה עיקר בש"ס שם וכ"פ מהרש"ל שם ודלא כעיר שושן שהשמיט דעת הי"א ועשה מן הטפל עיקר. ש"ך שם ד

⁴³ ובמועד שתפסו עיין ש"ך שם ד מיהו במועד לכ"ע נעשה שומר דהא מוכח בש"ס דע"כ לא פליג ר"ע עליה דר' ישמעאל אלא משום דס"ל כיון דמשתלם מגופו שותפי נינהו וכן כתב הבעל המאור והנ"י ומהרש"ל שם וגדולה מזו נ"ל דבמועד שתפסו חייב אפי' באונסין וכמ"ש לעיל סי' ע"ב ס"ב ס"ק ט' ואף על גב דבש"ס אמרי' נעשה כש"ש לנזקיו היינו בתם דמשתלם מגופו ואף על גב דלר' ישמעאל אין לו בו חלק מבורר מ"מ דכיון דמשתלם מגופו לא הוי רק ש"ש אבל במועד שמשלם מן העלי' א"כ ה"ל התפיס' ממש כתופס משכון שלא ברשות ב"ד.

⁴⁴ כיון דקי"ל דניזק ובעלים נעשים שותפין בו ואם ביחש או נשבח הוא ברשות שניהן, לא נעשה שומר אלא מחלקו, דעל כל אחד מוטל לשמור חלקו, ועיין דרישה. ועיין לעיל סימן קע"ו שכתב המור בסעיף י"א ז"ל, השותפין שומרי שכר הן, שאם נגנב או נאבד מהשותפין ברשות אחד מהן חייב באחריות, במה דברים אמורים בזמן שכל אחד ואחד מתעסק בהשותפות זמן ידוע ונגנב לו בזמן שמתעסק בו אבל כו'. ויש לחלק ביניהן ולומר דלא נעשה שומר עליו אלא שלא יתאבד חלק הבעלים שהן שותפין ולא לענין שמירה דנזקין דעלמא. סמ"ע ג' ובש"ף ה' שם השיג על דבריו וכתב אבל האמת יורה דרכו דשאני הכא כיון שאינו מחויב לשמור א"כ אינו נעש' שומר רק על חלקו אבל על חלק חבירו אפי' ש"ח לא הוי וכ"כ בעל המאור ר"פ שור שנגח ד' וה' להדיא לחלק בכך וכ"כ המרדכי פ' ח"ה ובלי ספק דאשתמיטת' להסמ"ע דברי בעל המאור והמרדכי ולפ"ז ה"ה אם נאבד אצלו פטור על חלק חבירו אבל בשור של ב' שותפין שכל א' מחויב לשמור אפי' הזיק חייב גם על חלק חבירו.

⁴⁵ ש"ך שם ב' ומסתבר שבשווה יותר מחצי הנזק מוקדש או מכור לפי חלקו

⁴⁶ קצוה"ח תז א' בדעת הרמב"ם שבמחבר פסק כמותו, דלר' עקיבא נמי קודם העמדה בדיון עדיין לא זכה בו, דקנס אין אדם זוכה אלא אחר העמדה בדיון כיון דאי מודה מיפטר, והא דאמרינן שם הקדישו ניזק איכא בינייהו, נמי לאחר העמדה בדיון קאמר.

⁴⁷ רמ"א תז א' לרבותא כתב כן, דאע"ג דאין לו בו דבר עד שיתפסנו אפ"ה מכירתו מכירה, סמ"ע שם ב'

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

שור תם⁴⁸ שהזיק שדינו שמשלם מגופו, אם מכרו המזיק אפילו עד שלא עמד בדין אעפ"י שהוא מכור ויכול הלוקח לחרוש בו, ולעבוד בו, וגם אין שום אחד מהן יכול לחזור בו כל זמן שלא גבה ממנו הניזק⁴⁹. וי"א שאינו רשאי לחרוש ולעבוד בו⁵⁰, ואם עשה כן חייב לשלשם שכירות לניזק⁵¹.

ומ"מ בא הניזק וגובה נזקו מגופו וחוזר הלוקח וגובה מהמזיק שמכרו, שכיון שנגח קול יש לו ולא היה לו ללוקח ליקח אותו עד שיגבה הניזק נזקו, ואם מכרו ניזק הרי מכור.

יא. עשה עבדו אפותיקי ומכרו ב"ח גובה הימנו

עשה עבדו⁵² אפותיקי אפילו בסתם ומכרו, בעל חוב גובה ממנו מפני שיש לו קול, שהעבד עצמו מגיד לכל⁵³ שעשאו רבו אפותיקי והיה להם ללקוחות להזהר. וי"א שאפילו במלוה על פה⁵⁴.

⁴⁸ שו"ע ונו"ב תו א

⁴⁹ סמ"ע שם א, דלר' עקיבא נמי קודם העמדה בדין עדיין לא זכה בו, דקנס אין אדם זוכה אלא אחר העמדה בדין כיון דאי מודה מיפטר, והא דאמרינן שם הקדישו ניזק איכא בינייהו, נמי לאחר העמדה בדין קאמר. קצוה"ח שם א

⁵⁰ ומסתבר שאינו יכול לחזור בו שהרי את חלקו מכר.

⁵¹ מהרש"ל פ"ג דב"ק סימן כ"ח תמה ע"ז וכתב דלרבי עקיבא אפילו לרדיא אינו מכור וע"ש וכן דעת הטור וכו"ב התוספות דף ל"ג ע"א ד"ה והקדישו וכן נראה עיקר בש"ס למאי דקי"ל בר' עקיבא דשותפין גינהו ודו"ק היינו שכתב הרב שם"ב וכן אם נשתמש בו חייב ליתן לו שכירות, ש"ך שם א, ועיין תרומת הכרי שם שכתב ודע שרבותינו בעלי התוס' חולקים על הרמב"ם בזה שהם מוקי להברייתא כר"י דווקא אבל לר"ע משעה שהזיק הוחלט השור לניזק ואם מכרו המזיק אינו מכור אפי' לרדיא שכ"כ להדיא בהמניח דף ל"ג [ע"א ד"ה הקדישו ניזק], ונלוה עמהם הרמב"ן ז"ל בס' המלחמות בפ' דו"ה [יו, ב מדפי הרי"ף] והרשב"א תלמידו הסכים ג"כ בחידושו לזה, ועיי"ש מה משייב דעת הרמב"ם.

⁵² שו"ע ונו"ב חו"מ קיז ה

⁵³ לבוש שם. דדוקא מכר דעשאו אפותיקי יצא הקול, וכיון שיצא הקול דינו כקרקע, דטעם קרקע דגובין מלקוחות הוא מטעם דיש לה קול אפילו בלא אפותיקי דנשתעבדו לבעל חוב ולא היה להם ללקוחות ללוקחה ובשלקחו אפסידו אנפשיהו, הכי נמי בעבד דוקא כשעשאו אפותיקי. והטעם אפשר הוא משום דאז עבד גופא מפיק קלא ואומר לכל שעשאו רבו אפותיקי למלוה. סמ"ע יט

⁵⁴ אפילו האפותיקי בעל פה רק שההלוא' היתה בשטר ה' המגיד, והב"ח כ' דצ"ע דנראה אפי' ההלוא' בעל פה משום דהעבד מוצי' קול וכן כ' בספר ת"ח פרק חז"ה ולדבריהם צ"ל דיש עדים שלא פרע כגון שאומרים לא זזה ידו בו' או שהוא תוך זמנו ודו"ק ובש"ג פ' חז"ה דף קפ"ג ע"ב כ' דברי הרב המגיד וכ' שמדברי הרא"ש פ"ק דב"ק משמע להדי' דצריך שיעשנו אפותיקי בשטר וע"ש וכ"מ לכאורה באמת בהרא"ש שם ע"ש. ש"ך ד. עיין תומים (סק"ז) שהאריך בזה והעלה דלכו"ע בעי שטר ושצריך שיכתוב בו על כל פנים שעבד מטלטלין וקרקע, רק אף שלא נזכר בו עבד זו לאפותיקי מ"מ גובה משעבדי דאית ליה קלא, אבל אם לא נזכר בשטר שום שעבד מטלטלין, כיון דקי"ל (סימן רב ס"ט) עבדא כמטלטלין דמי, מה יועיל דאית ליה קלא הא לא משתעבד ומן יתומים גם כן לא גבי מדינא דגמרא, ומכל שכן אם לא היה הלואה כלל בשטר דלית ליה שעבד כלל,

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

א. שורו אפותיקי ומכרו אין ב"ח גובה הימנו ... כיון דנגח קלא אית ליה

עשה שורו⁵⁵ אפותיקי ומכרו, או נתנו במתנה⁵⁶, אין בעל חוב גובה ממנו וכן שאר מטלטלין, מפני שאין להם קול ולא מצי לקוחות ליוהר⁵⁷, ואפילו ידע הלוקח שעשאו אפותיקי כגון שהיה ער באותו מלוה, אפילו הכי אין המלוה גובה ממנו דלא פלוג רבנן⁵⁸.

ואעפ"כ שור תם⁵⁹ שנגח ומכרו בעליו כבר התבאר שמ"מ בא הניזק וגובה נזקו מגופו וחוזר הלוקח וגובה מהמזיק שמכרו, שכיון שנגח קול יש לו ולא היה לו ללוקח ליקח אותו עד שיגבה הניזק נזקו, ואם מכרו ניזק הרי מכור.

ב. מזיק ... הקדישו מוקדש אפילו לר"ע ... גזירה שמא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון

שור תם⁶⁰ שהזיק והקדישו המזיק, הרי זה מוקדש, ופודה אותו הניזק בדבר מועט, וגובה ממנו⁶¹, כדי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון.

ג. שור תם שהזיק עד שלא עמד בדיון ... הקדישו מוקדש שחטו ונתנו במתנה מה שעשה עשוי

שור תם שהזיק שדינו שמשלם מגופו, שחטו המזיק⁶² גובה הניזק מבשרו, ויש אומרים⁶³ שצריך לשלם גם פחת שחיטה. נתנו במתנה מה שעשה עשוי

⁵⁵ שו"ע ונו"כ שם ג.

⁵⁶ סמ"ע שם יב מהרשב"א בתשובה ועיין תומים (סק"ו) כתבת שהוא ספיקא דדינא כי נראה כי רש"י (גיטין מ: ד"ה הקדש) ותוס' (ב"ק קט. ד"ה לזה) חולקים, ועיין קצוה"ח שם א.

⁵⁷ מטלטלי לאו בני שטרי נינהו, משום דהלוקח לקחם אותן מיד לביתו, ואין כאן שעבוד קרקעות להיות עומד לזכרון ע"י השטר. סמ"ע שם יד.

⁵⁸ דאפילו התרה המלוה בלקוחות ואמר להם אל תקנו מטלטלי הלוה, אינו גובה מהן, מפני שלא חל עליהן שעבוד כלל. סמ"ע שם טו.

⁵⁹ שו"ע ונו"כ תז א.

⁶⁰ רמב"ם הלכות נזקי ממון פרק ח הלכה ז.

⁶¹ מ"מ שם. ולא ידעתי למה השמיטו המחבר, באה"ג תז ה.

⁶² שו"ע ונו"כ שם ב.

⁶³ פסקינן הלכה כמאן דדאין דינא דגרמי הלכך המזיק שעבודו של חברו חייב וכדברי הטור כתבו גם הגהות אשר"י ונלענ"ד לא מחייבין ליה לשלם לניזק אלא כשתפס. באה"ג שם ו, אך בש"ך ב נראה שנקט שחייב,

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

ויכול הלוקח לחרוש בו, ולעבוד בו, וגם אין שום אחד מהן יכול לחזור בו כל זמן שלא גבה ממנו הניזק⁶⁴. וי"א שאינו רשאי לחרוש ולעבוד בו⁶⁵, ואם עשה כן חייב לשלם שכירות לניזק⁶⁶. כמו שהתבאר לעיל לעני מכירה ומ"מ יבא ויגבה הניזק ממנו.

ד. משעמד בדין מכרו אינו מכור הקדישו אינו מוקדש

שחטו ונתנו במתנה לא עשה ולא כלום

במה דברים אמורים⁶⁷ כשמכר או נתן קודם שעמד בדין, אבל אם עמד בדין ואח"כ מכרו או נתנו במתנה לא עשה ולא כלום, שכבר זכה בו הניזק בהעמדתו בדין.

ה. קדמו בעלי חובות והגביהו בין חב עד שלא הזיק בין הזיק

עד שלא חב לא עשו ולא כלום לפי שאין משתלם אלא

מגופו

אמנם לשיטת תוס' (ב"ק לג, א ד"ה הקדישו) דהברייתא אתיא כר' ישמעאל והוא דהו"ל מזיק שעבודו כיון דיכול לסלוקי בזווי ואינו אלא שעבוד, אבל לדידן דקי"ל כר' עקיבא דמוחלט השור א"כ הו"ל מזיק ממש. ולפי מ"ש בסק"א בשיטת הרמב"ם ושו"ע דקודם העמדה בדין אפילו לר' עקיבא אינו שלו ואינו אלא כמו שעבוד דיגבה אותו כשיעמוד בדין א"כ אינו אלא מזיק שעבודו. קצוה"ח שם ב
⁶⁴ סמ"ע שם א, דלר' עקיבא נמי קודם העמדה בדין עדיין לא זכה בו, דקנס אין אדם זוכה אלא אחר העמדה בדין כיון דאי מודה מיפטר, והא דאמרינן שם הקדישו ניזק איכא בינייהו, נמי לאחר העמדה בדין קאמר. קצוה"ח שם א

⁶⁵ ומסתבר שאינו יכול לחזור בו שהרי את חלקו מכר.

⁶⁶ מהרש"ל פ"ג דב"ק סימן כ"ח תמה ע"ז וכתב דלרבי עקיבא אפילו לרדיא אינו מכור וע"ש וכן דעת הטור וכ"כ התוספות דף ל"ג ע"א ד"ה והקדישו וכן נרא' עיקר בש"ס למאי דקי"ל כר' עקיבא דשותפין נינהו ודו"ק היינו שכתב הרב שם"ב וכן אם נשתמש בו חייב ליתן לו שכירות, ש"ך שם א, ועיין תרומת הכרי שם שכתב ודע שרבותינו בעלי התוס' חולקים על הרמב"ם בזה שהם מוקי להברייתא כר"י דווקא אבל לר"ע משעה שהזיק הוחלט השור לניזק ואם מכרו המזיק אינו מכור אפי' לרדיא שכ"כ להדיא בהמניח דף ל"ג [ע"א ד"ה הקדישו ניזק], ונלזה עמהם הרמב"ן ז"ל בס' המלחמות בפ' דו"ה [יו, ב מדפי הרי"ף] והרשב"א תלמידו הסכים ג"כ בחידושו לזה, ועיי"ש מה משייב דעת הרמב"ם. ועיין ש"ך ד שכתב ב"י שהרשב"א חולק על זה ומפרש לרדיא היינו לענין לחרוש בו לכתחל' אבל אם כבר נשתמש בו פטור ליתן שכירות דהא כשמכרו גזלן הוא וגזלן אינו מעלה שכר לבעלים ע"כ ויש לו ראייה מש"ס פרק הגזל קמא גבי תוקף עבדו וספינתו של חברו וע"ש בהם מלאכה

⁶⁷ שו"ע ונו"כ שם ג

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

שור תם שהזיק⁶⁸ והיה המזיק חייב לבעל חוב, אפילו חל שיעבודו קודם וקדם הבעל חוב ותפס, קודם לניזק אינו כלום, ויכול הניזק ליקחנו מידו, שהרי ניזק משתלם מגופו⁶⁹. ויש אומרים⁷⁰ שזה דווקא היכן שיוכל הבעל חוב לגבות חובו ממקום אחר, אבל אם היה השור אפותיקי מפורש לבעל חוב שכתב לו לא יהא לך פרעון אלא מזה⁷¹, וקדם החוב לניזק, בעל חוב קודם אם תפס⁷² שהרי גם הוא אינו יכול לגבות אלא מגופו. ואם קדם הניזק ותפס השור אין מוציאין מידו.

ואם לא קדם הניזק⁷³ ותפס ובאו הניזק ובע"ח יחד לגבות משור זה שעשאו אפותיקי לבע"ח, הב"ד מגבין אותו לשניהן שאין קדימה למטלטלין.

ואם ניזק קודם שלוח מזה הבע"ח, אפילו קדם הבע"ח ותפס זה השור הניזק שעשאו אפותיקי מפורש, אין מועילה תפיסתו⁷⁴.

**ו. מועד שהזיק בין שעמד בדין בין שלא עמד בדין מכרו
מכור הקדישו מוקדש שחטו ונתנו במתנה מה שעשה
עשוי קדמו בעלי חובות והגביהו בין חב עד שלא הזיק בין
הזיק עד שלא חב מה שעשה עשוי לפי שאין משתלם אלא
מן העלייה**

מועד שהזיק⁷⁵ בין עמד בדין בין שלא עמד בדין, והקדישו, או מכרו, או נתנו במתנה, או שחטו, מה שעשה עשוי, קדמו בעלי חובות והנהיגוהו בין חב

⁶⁸ שו"ע ונו"כ שם ד'

⁶⁹ כיון שאפילו היה של עצמו גובה מידו אם הזיק, כ"ש זה שאין עליו אלא שעבוד. והתוס' [שם ד"ה אילו] כתבו ע"ז דאין זה כ"ש, דבשלמא אם היה שלו מעולם או שכבר גבהו בחובו ויצא והזיק, משו"ה חייב דהוא פשע בשמירתו, משא"כ זה שנגח בעוד שלא היה ברשותו, ולא באה הנמרא אלא לומר קצת מעם דמשו"ה גובה מיד בע"ח כיון דאין גוף השור משועבד לבע"ח כמו שהוא משועבד לניזק. סמ"ע ג'

⁷⁰ רמ"א שם כדעת המור

⁷¹ סמ"ע ד'

⁷² סמ"ע שם ה'

⁷³ סמ"ע שם

⁷⁴ דשור זה שנגח שם תורא ננחנא לפלוני יש עליו ויש לו קול, ודינו כקרקע לענין הניזק, ובקרקע קי"ל דבע"ח מאוחר שקדם וגבה גבייתו לאו גבייה היא. סמ"ע שם

⁷⁵ רמב"ם שם פרק ח הלכה ט'

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

להם עד שלא הזיק בין הזיק עד שלא חב זכו בו, לפי שאין משתלם הניזק אלא מן היפה שבנכסי המזיק, והרי כל נכסיו משועבדין לנזק זה⁷⁶.

ז. המזיק שעבודו של חברו ... שורף שטרותיו של חברו

כבר התבאר במסכת גיטין דף מא: שזק שאינו בא באופן ישיר ממעשה האדם אלא בגרמתו, ה"ז בכלל גרמא בנזקין ופטור, וכשנעשה הנזק ע"י המזיקו ברפיון ובגרם רחוק שנתגלגל הדבר מרחוק עד שבסבת המזיק אירע הזיק לניזק מרחוק, וזהו שקראוהו בגמרא גרמא בנזקין. ויש אופנים שחייב עליו מדינת דגרמי כגון שהנזק לניזק ע"י גרמת המזיק בחזק ובגרם קרוב וכאילו עשאו המזיק כמעט בידים, וזהו שקראוהו בגמרא גרמי⁷⁷, וקיימא לן כרבי מאיר⁷⁸ דדאין דינא דגרמי⁷⁹.

לפיכך השורף⁸⁰ או מאבד שטר חוב של חברו ואינו יכול לגבות בו חייב לשלם כל החוב שהיה בשטר, אף על פי שאין גוף השטר ממון הרי גרם בידים לאבד ממון, ובלבד שיאמין לו המזיק ששטר מקויים היה וכך וכך היה כתוב בו, ומחמת ששרפו הוא אינו יכול לגבות החוב⁸¹, דאי בלאו הכי לא היה יכול לגבותו, מה הזיקו, אבל אם לא האמינו אינו צריך לשלם לו אלא דמי הנייר בלבד ששרפו.

ונראה ששיק בזמננו דינו כשטר חוב, והמאבדו חייב לשלם דמי שוויו⁸².

⁷⁶ שאין נפרעין מנכסים משועבדין וכו'. והוא כלל אפילו לניזקין שדינן בעידית שאין טורפין ממשועבדים במקום שיש בני חורין אפילו זיבורית. מגיד משנה הלכות מלוה ולוה פרק יט הלכה ב

⁷⁷ ועיין פתחי חושן חלקו פרק ג הערה ג אופנים שונים של גרמי

⁷⁸ הנה ראיתי הרמב"ן האריך מאד בדיני דגרמי בסוף חדושי בבא בתרא שלו והתחלתי לעשות חיבור וביאור ופלפול על דבריו אך באשר כי ראיתי עיקר יסודו שסובר דדינא דגרמי דאורייתא הוא ומחמת זה הי' מוכרח לחלק בחילוקים איוז נקרא דינא דגרמי ואיוז נקרא גרמא כדי שלא יסתרו זא"ז ועל כן הוכרח להאריך בזה אמנם לפי מה שג"ל עיקר דדינא דגרמי אינו אלא קנסא דרבנן אין צורך לחלק בשום חלוקים רק כמ"ש שאר פוסקים שחכמים קנסו בדבר שהי' נראה להם שהוא שכיה ורגיל וכי האי גוונא ואין לדמות גזרות חכמים זו לזו על כן חזרתי לאחורי מלעשות החבור הנ"ל. ש"ך שם א

⁷⁹ שו"ע ונו"כ שפ"א

⁸⁰ שו"ע ונו"כ חו"מ שפ"ב

⁸¹ כגון שהלוה אינו רוצה לפרוע בלי השטר, או שאין לו נכסים ואינו יכול לגבות ממשועבדים בלי שטר (עי' להלן), ואיירי שידוע מה היה כתוב בשטר, אלא שאין עדים, אבל כשיש עדים יכול לגבות על ידם, או לעשות שטר אחר, עי' סמ"ע סק"ד וש"ך ס"ק טו, ועי' בשו"ע ונו"כ שם בדין תקנת נגזל בשורף שט"ח, ובש"ך סק"י בדין שבועת מודה במקצת בשורף שט"ח

⁸² פתחי חושן שם פרק ג הערה ג

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

וכן יש אומרים שאם הפסיד הלוח עצמו קרקע שעשאה אפותיקי, באופן שאין לבעל חוב ממה לגבות חובו, חייב מדין מזיק⁸³.

וכן הלוקח שטר חוב⁸⁴ שחזר ומכרו למלוה אינו יכול למחול, שעיקר קניינו של שטר דהיינו השיעבוד של גוף הלוח נשאר מתחלה אצל המלוה, שמטעם זה היה יכול כבר למחול אותו, לפיכך עבשיו נתרוקן החוב לגמרי למלוה ולא נשאר אצל הלוקח שום זכות. ולא עוד אלא אפילו אם מכרו לוקח ראשון ללוקח שני שוב אין הלוקח ראשון יכול למחול, שהרי לא נשאר לו שום זכות בשטר שכל מה שהיה לו בו כבר מכרו לשני.

וכשמחל המלוה⁸⁵ הוא או יורשיו, צריכין לשלם ללוקח כל מה שכתוב בשטר חוב מהיפה שבנכסים. ואם מת המוחל בנו משלם תחתיו, שאין זה קנס לומר שלא קנסו לבנו אחריו אלא ממון גמור הוא ומשלם מדיני דגרמי, שהרי גרם לו לאבד השטר והרי הוא כמו ששרפו, וחייב לשלם לו הפסדו, אלא שנחלקו הפוסקים בשיעור התשלום⁸⁶, יש אומרים שצריך המוחל לשלם לו כל דמי השטר, והיינו שאם השטר הוא טוב ושוה כסכום הנקוב בו, משלם כל הסכום, ואם אינו שוה כסכום הנקוב בו, שמין השטר כמה שוה למכור בשוק לפי מצבו של הלוח. ואם אין השטר שוה עתה כלום משום שאי אפשר לגבות בו מחמת אלמותו של לוח או שהוא עני, או שטוען הלוח שהשטר מזויף ואינו יכול לקיימו, פטור המוחל מכלום. ויש אומרים שלעולם אינו משלם יותר ממה שקיבל ממנו תמורת השטר חוב, וכן משלם לו מה שהוציא הוצאות על השטר.

⁸³ ש"ך סימן שפ"ו ס"ק יב בדעת הרמב"ם שפוסק כרשב"ג שהמזיק שעבודו של חבירו חייב, והראב"ד פסק דלא כרשב"ג, עיין שם, ודעת רוב הפוסקים כהרמב"ם. ועי' אמרי בינה דיני גביית חוב סימן כא. וכתב בנה"מ סימן שיב סק"ה שאם אינו רוצה ליתן האפותיקי מפורש, או שהלוח עצמו קלקלו, נשארו שאר הנכסים משועבדים, ובאמרי בינה דיני גביית חוב סימן כ כתב שאין שעבוד הנכסים מכח ההלואה, אלא נוצר שעבוד חדש מדין מזיק, אלא שמצדד לומר שבבב"ג באמת נשאר שעבוד הראשון, משום שיש אומדנא דמוכח שלא ע"ד כן הלוחו שיפסיד בעצמו האפותיקי, וכתב עוד שאף הראב"ד מודה שבאופן זה חייב, עיין שם. ועי' בדבריו דיני הלואה סימן סג אות לב. ובערך ש"י סימן רל סובר שאין אומרים בזה שאדעתא דהכי לא הלוחו, כדמוכח ממוחל שט"ח לדעת הפוסקים שמדינא דגרמי מחזיר לו רק המעות שקיבל, ומשמע שלמאן דלא דאין דינא דגרמי אינו מחזיר לו כלום, ולא אמרינן דהוי מקח טעות, ועי' טבעת החושן סימן שיב מ"ש בזה.

⁸⁴ שו"ע ונו"כ שם לא לב

⁸⁵ וכן מוכר ראשון יכול למחול אפילו נמכר אח"כ הרבה פעמים זה אחר זה. מיהו נראה פשוט דמוכר ראשון הוא דחייב מדינא דגרמי לשלם ללוקח האחרון כל מה שהיה שוה השטר, דמוחל הוי כשורף, ומוכר האחרון אינו חייב להחזיר כלום ללוקח שלו מהמעות שקיבל ממנו, ולא אמרינן כיון דידוע שהיה אפשר למחול השטר, תיהוי כהכיר בה שאינה שלו כו' ש"ך שם ק

⁸⁶ עיין פתחי חושן חלק א פרק יב סעיף כט בביאור השיטות ואכמ"ל